

Netta Mäkkylä

LÄHEISPÄIVÄ LASTENSUOJELULAITOKSESSA
– Toimintamalli kehittämään työntekijöiden ja lasten läheisten vä-
listä yhteistyötä

Sosiaalialan koulutusohjelma

2019

LÄHEISPÄIVÄ LASTENSUOJELULAITOKSESSA

– Toimintamalli kehittämään työntekijöiden ja lasten läheisten välistä yhteistyötä

Mäkkylä, Netta
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Syyskuu 2019
Sivumäärä: 36
Liitteitä: 3

Asiasanat: sijaishuolto, lastensuojelulaitos, jaettu vanhemmuus, läheispäivä

Tämän opinnäytetyön tehtävänä oli järjestää toiminnallinen läheispäivä, jonka avulla kehitettiin lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja lasten läheisten välistä yhteistyötä. Lisäksi päivän avulla tuettiin lasten läheissuhteita. Tarkoituksena oli, että läheispäivämalli jäisi lastensuojelulaitoksen arkeen työväliseksi lisäämään yhteistyötä lasten läheisten kanssa.

Lastensuojelulaki velvoittaa sijaishuoltopaikkaa yhteistyöhön lapsen läheisten kanssa. Usein kuitenkin arkisten askareiden parissa yhteistyö jää pintapuoliseksi. Läheissuhteiden tukemisella on todettu olevan suuri merkitys lapsen oman elämäntarinan eheyden sekä sijoituksen onnistumisen kannalta.

Opinnäytetyön ensimmäisessä teoriaosuudessa käsiteltiin lastensuojelun sijaishuoltoa, sen vaikuttavuutta ja tuotiin esiin lain asettamia velvoitteita yhteistyölle. Toisessa osuudessa käsiteltiin sijoitetun lapsen läheissuhteiden moninaisuutta, kiintymyssuhteen merkitystä ja työntekijöiden roolia läheissuhteiden tukemisessa. Jaetun vanhemmuuden käsitettä, vanhempien näkökulmaa ja työntekijöiden roolia yhteistyön rakentamiselle käsiteltiin kolmannessa osuudessa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi läheispäivä, joka toteutettiin yhteistyökumppanin kanssa kesäkuussa 2019. Päivä pidettiin lastensuojelulaitoksen pihapiirissä. Läheispäivä koostui toiminnallisista pisteistä, rentoutushetkestä ja se huipentui lasten, läheisten ja työntekijöiden yhteiseen grillihetkeen. Saatujen palautteiden ja päivän yleisen ilmapiirin perusteella läheiset ja lapset pitivät päivästä ja toivoivat vastaavien päivien järjestämistä jatkossakin. Yhteistyökumppanilta saadun palautteen perusteella yksittäinen päivä ei itsessään tuonut muutosta, mutta läheispäivä toimi hyvänä mallina lisäämään yhteistyötä lasten läheisten kanssa. Jatkoehdotuksena on ottaa lapset mukaan suunnittelemaan tulevaa yhteistyötä ja läheispäiviä.

A DAY WITH THE CLOSE ONES AT CHILD WELFARE INSTITUTION
– Operating model to develop cooperation between personnel and the close ones of children

Mäkkylä, Netta
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
September 2019
Number of pages: 36
Appendices: 3

Keywords: foster care, child welfare institution, co-parenting, a day with the close ones

The aim of this Bachelor's thesis was to organize a functional day with the close ones to assist in developing the cooperation between the personnel of the child welfare institution and the close ones of the children. In addition, children's relationships to their close ones were supported by the day. The goal was that the day for the close ones model would remain as an everyday tool for the child welfare institution to increase the cooperation with the close ones of the children.

Child Welfare Act obliges the foster care unit to cooperate with the close ones of the children. However, quite often with mundane tasks the cooperation stays at a superficial level. It has been discovered that supporting the relations with the close ones is of major importance to the integrity of the child's own life story and the success of the placement.

The first, theoretical part of the thesis dealt with foster care and its effectiveness in child welfare as well as obligations imposed by the law on cooperation. The second part dealt with the children in foster care and the diversity of their relationships to the close ones, the importance of attachment relationship and the role of the employees in supporting the relationships to the close ones. The concept of co-parenting, the perspective of the parents and the role of the employees in building the cooperation were discussed in the third part.

As a result of the thesis, a day with the close ones was developed and realized together with a partner in the yard of the child welfare institution in June 2019. The day consisted of functional points and a relaxation session and it culminated in a joint barbeque with the children, their close ones and the personnel. Based on the feedback received and the general atmosphere, the children and their close ones enjoyed the day and hoped that similar days would also be organized in the future. According to the feedback received from the partner, a single day did not bring any change as such, but the day served as a good model to increase the cooperation with the close ones of the children. A further proposal is to involve the children in planning future cooperation and days with the close ones.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	6
2.1 Sijaishuollon lähtökohdat	6
2.2 Lastensuojelulaitos	7
2.3 Vaikuttava laitoshoido.....	8
3 SIIJOITETUN LAPSEN LÄHEISSUHTEET	9
3.1 Kiintymyssuhteen merkitys	9
3.2 Työntekijän rooli läheissuhteiden tukemisessa	11
4 JAETTU VANHEMMUUS	12
4.1 Vanhempien tuen tarpeet	12
4.2 Vanhemmuuden roolit	14
4.3 Kasvatuksellinen yhteistyö.....	15
4.4 Työntekijän rooli jaetussa vanhemmuudessa	16
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
5.1 Opinnäytetyön tehtävä.....	18
5.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys	18
5.3 Toiminnallinen opinnäytetyö	18
5.4 Opinnäytetyön prosessi	20
5.4.1 Aloitusvaihe	20
5.4.2 Suunnitteluvaihe	21
5.4.3 Toteutus- ja päättämisen vaihe	23
6 LÄHEISPÄIVÄ	24
6.1 Läheispäivään orientoituminen	24
6.2 Toiminnalliset pisteet	24
6.3 Palauteiden kerääminen ja läheispäivän päätös	27
7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	28
7.1 Läheispäivän toteutus	28
7.2 Lasten ja läheisten palaute päivästä.....	29
7.3 Yhteistyökumppanin palaute päivästä.....	30
7.4 Oma arviointi.....	31
8 POHDINTA	32
LÄHTEET.....	35
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tehtävänä oli järjestää toiminnallinen läheispäivä, jonka avulla kehitettiin lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja lasten läheisten välistä yhteistyötä sekä tuettiin lasten läheissuhteita. Yhteistyökumppanina toimi porilainen lastensuojelulaitos. Ideana ja tarkoituksena oli, että läheispäivä-malli jäisi lastensuojelulaitoksen arkeen työväliseksi lisäämään yhteistyötä lasten läheisten kanssa.

Harjoitteluiden ja työelämän kautta olen monesti törmännyt lasten lojaalisuuteen biologisia vanhempiaan kohtaan sijaishuollossa. Lapset kantavat aina mukanaan perhettään ja läheisiään, olivatpa he lähellä tai kaukana. Läheissuhteiden tukeminen saattaa usein jäädä taka-alalle sijaishuollossa työskennellessä arkisten askareiden parissa. Läheissuhteiden tukemisella on todettu kuitenkin olevan suuri merkitys lapsen oman elämäntarinan eheyden sekä sijoituksen onnistumisen kannalta ja siitä säädetäänkin lastensuojelulain monessa kohdassa.

Opinnäytetyön aiheen valinta perustuu omaan kiinnostukseeni sekä huomioihini lasten vanhempien ja läheisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä sijaishuollossa. Myös Johanna Kanthin pro gradu -tutkielma perheiden kanssa tehtävästä työstä Satakunnan lastensuojelulaitoksissa sai mielenkiintoni läheispäivän suunnittelemisesta heräämään. Opinnäytetyö lähti liikkeelle yhteistyökumppanini kanssa käydyn keskustelun pohjalta, jossa kävi ilmi ajankohtainen tarve läheisten huomioimiselle lastensuojelulaitoksen arjessa. Ajankohtaiseksi läheispäivän järjestämisen teki myös lastensuojelulaitoksessa toteutetut suuret muutokset.

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

2.1 Sijaishuollon lähtökohdat

Suomalaisen lastensuojelun lähtökohtana on lapsilähtöinen perhekeskeisyys, mikä tarkoittaa, että perhettä tuetaan läpi koko lapsuuden (Vanhanen 2014, 8). Ensisijaisesti lapsen hoiva ja huolenpito kuuluvat lapsen vanhemmille, mutta julkinen valta, esimerkiksi päiväkodit ja koulut, tukevat peruspalveluillaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Vuoden 2015 huhtikuun alussa voimaan tulleen uudistetun sosiaalihoitolain (1301/2014) myötä perheet ovat voineet saada myös tukea ja apua varhaisessa vaiheessa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Jos sosiaalihoitolain mukaiset perhepalvelut eivät kuitenkaan vastaa perheen tuen tarvetta, tarvitaan lastensuojelun asiakkuus. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2019.)

Lapsen tullessa lastensuojelun asiakkaaksi on pyrittävä valitsemaan lievin mahdollinen toimintatapa, jolla tilannetta voidaan eheyttää. Lastensuojelu jaetaan avo- ja sijaishuollon palveluihin. Lähtökohtana lastensuojelulle on aina lapsen etu. (Lastensuojelulaki 4 §). Lastensuojelulain (417/2007) 4 § mukaan lastensuojelussa on käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jos lapsen etu ei muuta vaadi. Jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, lapselle on järjestettävä viipymättä sijaishuolto. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallintoistuimen väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen turvaamista muualla kuin lapsen omassa kodissa. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, lastensuojelulaitoksessa tai muualla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Lastensuojelulaki 49 §.)

Vuonna 2018 kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli kaikkiaan 18 544 lasta, joista huostaanotettuina oli 10 861. Huostassa olleiden lasten määrä kasvoi 2,3 prosenttia vuoteen 2017 verrattuna. Kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi runsaammin: 6,9 prosenttia vuoteen 2017 verrattuna. Kiireellisesti sijoitettiin yhteensä 4 390 lasta vuonna 2018. (Kuoppala, Forsell & Säkkinen 2019, 3.)

Sijaishuollon tavoite on perheen jälleenyhdistäminen, mikä on otettava lapsen edun mukaisesti huomioon sijaishuoltoa toteuttaessa (Taskinen 2012, 27). Sosiaalihoollosta

vastaavalla toimielimellä on lapsen huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen aikana oikeus päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta, valvonnasta ja huolenpidosta, opetuksesta ja terveydenhuollosta. Lapsen huoltajilla eli tavallisesti vanhemmilla säilyy lapsen huolto rajoitetusti, sillä huostaanotto ei suinkaan vie vanhemmilta kaikkia oikeuksia lapseen nähden. (Taskinen 2012, 140-141.)

Ennen lapsen sijoitusta perheen kanssa on työskennelty monesti intensiivisesti avo-
huollon tukitoimin, mutta valitettavaa on, että usein sijoituksen jälkeen työskentely on hyvin vähäistä tai voi loppua jopa kokonaan (Pitkänen 2011, 53). Lastensuojelulain mukaan sijaishuollon aikana on huolehdittava siitä, että lapsi saa tavata biologisia vanhempiaan ja muita läheisiä ihmisiä (Lastensuojelulaki 54 §). Huostaanotto rajoittaa vain vanhempien huolto- ja hoitovastuuta eikä sen tulisi vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Hyvässä yhteistyössä toteutettu sijaishuolto voimaannuttaa vanhempia, mikä taas vaikuttaa positiivisesti lapsen hyvinvointiin ja sijoituksen onnistumiseen (Pitkänen 2011, 42). Lastensuojelulain yhtenä keskeisenä periaatteena mainitaankin lapsen läheissuhteiden tukeminen ja turvaaminen (Lastensuojelulaki 4 §). Joissakin tapauksissa yhteydenpito biologisiin vanhempiin tai läheisiin ei ole lapsen edun mukaista. Yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään lastensuojelulaissa.

2.2 Lastensuojelulaitos

Lastensuojelulaitosten toiminnan edellytyksistä säädetään lastensuojelulaissa. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät valtion ja kuntien lisäksi yksityiset palveluntuottajat. Lastensuojelulaitos vaatii toimiakseen riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja välineet. Lastensuojelulaitoksen henkilöstön tulee olla ammattitaitoista ja omata riittävä koulutus, koska sijoitettavilla lapsilla on usein hyvinkin pirstaleinen ja traumatisoitunut menneisyys. Henkilöstöä tulee olla riittävästi niin kuin lastensuojelulaissa on velvoitettu. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2019.)

Lastensuojelulaitoksen arki on kodinomaista ja turvallista. Ennen sijoitusta lapsen elämä on usein saattanut olla kaoottista ja epätasapainoista. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen syinä ovat usein perheen moninaiset ongelmat. Yleisempiä ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, perheväkivalta ja lapsen hoidon ja kasvatuksen laiminlyönti.

(Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 154.) Lastensuojelulaitosten hoidollisuus perustuukin turvalliseen ja strukturoituun päivärytmiin, koska sijoitetuille lapsille säännöllinen arki on jo itsessään kuntouttavaa. Työkokemukseni myötä olen havainnoinut päivärytmin tärkeyden lapsille sekä arjen sujuvoitumisen rutiinien myötä. Lapsella on myös mahdollisuus solmia lastensuojelulaitoksessa turvallisempia kiintymyssuhteita kuin mihin lapsella on aikaisemmin ollut tilaisuus. Normaalin arjen lisäksi lastensuojelulaitoksilla voi olla omia erityisalueitaan. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2019.)

2.3 Vaikuttava laitoshoido

Aikojen saatossa on ollut monenlaisia käsityksiä vanhempien ja läheisten merkityksestä sijoitetun lapsen elämässä. Muutamia vuosikymmeniä sitten ajateltiin, että lapsen edun mukaista on erottaa hänet biologisesta perheestään huostaanottotilanteessa. Nykyisin lapsen erottamista vanhemmistaan ei tueta, vaan tänä päivänä korostetaan lapsen vanhempien ja muiden läheissuhteiden merkitystä lapselle ja lastensuojelussa tehtävän työn vaikuttavuudelle. (Kujala 2003, 17.)

Vaikuttavan sijaishuollon edellytys on työskentely suunnitelmallisesti lasten vanhempien ja läheisverkoston kanssa (Pitkänen 2011, 16). Vaikuttavan laitostyön kehittäminen on ollut ajankohtaista lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE:ssa. Muutosohjelmassa vuonna 2016 tuotetussa työpajatyöskentelyssä tavoitteena on ollut lisätä työskentelytapoja ja palvelumalleja, joiden avulla lapset ja heidän läheisensä voisivat saada yksilöllistä ja joustavaa tukea ja apua kokonaisvaltaisesti lastensuojelulta. Terapeuttinen laitostyöskentely on yksi viidestä työpajatyöskentelyssä syntyvistä mallinnusraporteista. Mallinnuksen tarkoituksena on tarkentaa ja päivittää laitostyötä, sen menetelmiä ja ammatillista osaamista. Tavoitteena on, että sijaishuolto olisi kansallisesti tasalaatuista ja vaikuttavaa. (Närhi, Timonen-Kallio & Yliruka 2017, 3-5.)

Terapeuttinen laitostyöskentely on monen eri mallin orientaatio ja sen taustalla on kiintymyssuhdeteoria. Orientaatio ei keskity ainoastaan erityisen ongelmallisten lasten ja nuorten kasvatukseen vaan lähtökohtana on kehittää laitostyötä niin, että entistä pa-

remmin tunnistetaan lasten yksilölliset tarpeet. Mallinnuksessa korostetaan vuorovai-
kutuksen merkitystä ja sen myötä rakentuvaa lapsen hyvinvointia. Terapeuttiseen
orientaatioon liittyy vahvasti suunnitelmallinen työ lasten vanhempien sekä läheisten
kanssa ja se onkin James K. Whittakeria lainaten orientaation yksi pääperiaatteista.
(Närhi ym. 2017, 16-17.) Laitoshoidossa on tärkeää keskittyä lapsen toimijuuteen,
myönteisen minäkuvan vahvistamiseen ja turvallisuuden tunteen lisäämiseen (Närhi
ym. 2017, 40).

Opinnäytetyöni sekä tukee että lisää tätä arvokasta yhteistyötä lapsen läheisten kanssa.
Usein lapsi jää niin sanotusti puun ja kuoren väliin: hän on lojaali biologisille vanhem-
milleen ja kokee syyllisyyttä siitä, että viihtyy laitoksessa ja kiintyy sen aikuisiin. Lap-
sen syyllisyyttä sekä vastakkainasettelua vanhempien ja lastenkodin työntekijöiden
välillä vähentävät oleellisesti kaikki työmuodot, joissa päästään yhteisymmärryksessä
vanhempien kanssa tekemään työtä lapsen parhaaksi. (Kiiskinen 2013, 10.) Läheispäi-
vän järjestäminen on oleellinen tapa vähentää lapsen syyllisyyden tunnetta sekä vas-
takkainasettelua läheisten ja lastensuojelulaitoksen välillä. Läheispäivän järjestäminen
onkin nostettu Lahtisen ja Särkiön oppaassa esille. (Kujala 2003, 18; Lahtinen & Sär-
kiö 2016, 26.)

3 SIJOITETUN LAPSEN LÄHEISSUHTEET

3.1 Kiintymyssuhteen merkitys

Sijoitetun lapsen perhe ei aina ole niin sanottu ydinperhe, johon kuuluu äiti, isä ja bio-
logiset lapset. Perhekäsitys muodostuu jokaiselle ihmiselle yksilöllisesti kokemusten
kautta ja se saattaa muuttuakin elämän eri vaiheissa. Sijaishuollossa asuvan lapsen lä-
heissuhteet ovat usein katkonaisia perhe-elämän rikkonaisuuden, useiden sijoitusten ja
lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi. On tärkeää ottaa huomioon, että
lapsi muodostaa itse oman perhe- ja läheiskäsityksen. Lapsen mielestä turvallinen ih-
minen voi olla esimerkiksi isovanhempi, kummi, kaveri, opettaja tai sisarus. Olen it-

sekin työn kautta kohdannut lapsia, jotka määrittelevät perheensä biologiset rajat ylittäen. Usein lapsen elämään mahtuu monta läheistä ihmistä. (Vanhanen 2014, 14; Lahinen & Särkiö 2016, 12-17, 23.)

Lapsi ei kuitenkaan ole täysin itsenäinen liikkuja läheissuhteissa. Biologinen suhde eli suhde syntymävanhempiin on ikuinen ja se vaikuttaa lapsen muiden suhteiden luomiseen. (Vanhanen 2014, 14.) Lapsen ja vanhempien välistä ainutlaatuista suhdetta voidaan tarkastella John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian avulla. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja hänen hoivaajansa välistä tunnesuhdetta, joka syntyy lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Teorian mukaan biologisten suhteiden katkeaminen aiheuttaa traumoja koko perheelle. Tällöin korostuu, miten tärkeää on tukea vanhemmuutta ja lapsen läheissuhteita. (Pitkänen 2011, 19; Vanhanen 2014, 17-18.)

Kiintymyssuhteet jaetaan turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhdemalliin. Kiintymyssuhde muotoutuu vauvan ensimmäisen elinvuoden aikana. Se miten hoivaaja vastaa vauvan tarpeisiin, vaikuttaa kiintymyssuhteen laatuun. Vauva kiintyy aina hoivaajaansa, vaikka hoiva olisi puutteellista tai jopa kaltoinkohtelevaa. Tällaiset varhaiset kaltoinkohtelevat kiintymyssuhteet vaikuttavat lapsen kehitykseen ja vaurioittavat lapsen minäkuva. Sijoitetut lapset ovat usein turvattomasti kiintyneitä. Kiintymyssuhdevaurioisilla lapsilla tavallista on valikoimaton kiinnittyminen, jolloin lapsi tarrautuu usein keneen tahansa aikuiseen. Toisaalta lapsi voi olla myös voimakkaasti estynyt, mikä tarkoittaa, ettei lapsi ota ollenkaan kontaktia aikuisiin. Lapsi voi käyttäytyä rankaisevasti tai kontrolloivasti ja olla aikuisia kohtaan aggressiivinen. Yleisesti kiintymyssuhdevaurio aiheuttaa lapselle tunne-elämän kehittymisen häiriöitä, vaikeutta säädellä käyttäytymistä ja kognitiivisen kehityksen viivästymää. (Pitkänen 2011, 19; Vanhanen 2014, 17-18.)

Sijaishuollon yksi tärkeimmistä tavoitteista on kiintymyssuhdevaurion korjaaminen. Lapselle tulee turvata ihmissuhteiden jatkuvuus, sillä vaarana on, että lapsen kokema hylkääminen jättää pysyvät arvet vielä lapsen aikuistuessakin. (Pitkänen 2011, 19; Vanhanen 2014, 18.) Paaso ja Särkiö (2019, 34, 37) ovat nostaneet sijaishuollon keskeiseksi tehtäväksi myös lapsen turvallisuuden tunteen lisäämisen. Lapsen läheissuhteiden turvaamista pidetäänkin yhtenä näkökulmana lapsen turvallisuuden tunteen vahvistamiseen. (Paaso & Särkiö 2019, 34, 37.)

3.2 Työntekijän rooli läheissuhteiden tukemisessa

Lastensuojelulaitoksen työntekijät ja lapsen sosiaalityöntekijä ovat avainasemassa, kun puhutaan lapsen läheissuhteiden tukemisesta. Osa lapsen suojelua on vahvistaa ja kannustaa lasta läheisiin ihmissuhteisiin. Vaikka lapsi ei voi palata kotiin, on hänen oman kehityksensä ja oman identiteetin eheyden kannalta tärkeää, että hän tapaa vanhempiaan. Usein sijoitetuilla lapsilla on jäänyt traumaattisesta lapsuudesta niin sanottuja mustia aukkoja. Olivat lapsen muistot hyviä tai huonoja, on tärkeää kannustaa häntä käyttämään niitä oman elämänjansansa työstämisessä. Lapsen muistojen ja kokemusten täydentämisessä vanhemmilla ja muilla läheisillä ihmisillä on keskeinen rooli. Parhaimmassa tapauksessa, kun vanhemmat hyväksyvät lapsen sijoituksen ja antavat lapselle luvan kiintyä, avautuu lapselle ja hänen vanhemmilleen mahdollisuus paremman suhteen luomiseen. (Närhi ym. 2017, 22.) Sonja Vanhanen (2014, 7) on nostanut esiin myös näkökulman vanhemman ja lapsen suhteen tukemisen tärkeydestä lapsen itsenäistymiselle. Lastensuojelulaitoksesta itsenäistymisen jälkeen on tärkeää, että lapsella on perhe ja läheiset tukena oman elämänsä rakentamisessa (Vanhanen 2014, 7).

Joskus eteen voi tulla myös ammattilaiselle haastavia tilanteita, joissa lapsella ei ole läheisverkostoa. Tällaisissa tapauksissa ammattilaisen rooli on yrittää auttaa lasta löytämään läheisiä tai vahvistamaan jo olemassa olevia ihmissuhteita. Lapsen saattaa myös olla vaikeaa määritellä omia läheisiään, jolloin tärkeää on työstää ja keskustella lapsen kanssa syvemmin ”läheinen” -käsitteestä. Läheissuhteiden työstämisellä tarkoitetaan suhteiden vahvistamista. Lapsi voi olla myös sitä mieltä, ettei halua tavata läheisiään. Tällöin lapsen mielipidettä pitää kuunnella eikä lasta saa pakottaa tapaamaan läheisiään. (Lahtinen & Särkiö 2016, 21-23.)

Lastensuojelussa ajaututaan valitettavan usein tilanteeseen, jossa työntekijät määrittelevät sijoitetun lapsen perheen ja läheiset omien ihmissuhteidensa ja arvojensa kautta. Se miten työntekijän omia ihmissuhteita on tuettu lapsuudessa vaikuttaa siihen, miten hän itse arvostaa lapsen ihmissuhteita työntekijänä. Usein työntekijöiden ajatukset lapsen läheisistä kaventuvat pelkästään biologisiin vanhempiin. Lapsi määrittelee läheiseksi usein myös kavereita, joita aikuiset voivat pitää haitallisina lapsen hyvinvoinnille. Kaverit kuitenkin tarjoavat lapselle sellaista hyväksyntää ja välittämistä, mitä

kukaan aikuinen ei välttämättä ole pystynyt aiemmin lapselle tarjoamaan. Tällaisen kulttuurin tiedostaminen ja oman työskentelyn reflektointi on tärkeää, jotta voidaan tukea aidosti lapsen läheissuhteita ja osallistaa läheisiä sijoitusprosessiin. (Lahtinen & Särkiö 2016, 12-19; Paaso & Särkiö 2019, 37.)

4 JAETTU VANHEMMUUS

4.1 Vanhempien tuen tarpeet

Vanhempien oikeudesta tukeen lapsen sijaishuollon aikana säädetään lastensuojelulaissa. Lastensuojelun piiriin kuuluvalla lapselle on lain mukaan tehtävä asiakassuunnitelma. Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan tulee kirjata sijaishuollon tarkoituksen ja tavoitteiden lisäksi, miten tuki ja apu järjestetään lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on tehtävä myös oma asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Asiakassuunnitelmasta pitää käydä ilmi, millä tavoin vanhemmille järjestettävän erityisen tuen avulla voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä. (Lastensuojelulaki 30 §.)

Vaikka työkokemukseni sijaishuollossa ei ole vielä kovin pitkä, olen kuitenkin huomannut, että lasten elämän tärkeimmät ihmiset ovat vanhemmat, puutteistaan huolimatta. Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittaminen on aina suuri kriisi lapsen, vanhemman ja koko perheen elämässä riippumatta siitä, onko sijoituspäätös ollut yhteinen sopimus tai tahdonvastainen. Usein käy niin, että sijoituksen jälkeen vanhemmat jäävät huomiotta eivätkä saa tukea kriisitilanteeseen. Tilannetta vaikeuttaa myös se, että usein vanhemmilla on vaikeaa ottaa vastaan tukea sosiaalitoimelta, joka on tehnyt lapsen sijoituspäätöksen. (Kujala 2003, 11.)

Sijoitustilanteessa vanhemmat voivat kokea toivottomuutta perheen jälleenyhdistymisestä. Toivottomuus heikentää myös motivoitumista yhteistyöhön sijaishuoltopaikan kanssa sekä vanhemman omaan kuntoutumiseen.

” Mareena kertoo, kuinka absurdilta maailma välillä tuntuu huostaanotetun lapsen vanhemmasta. Tunteet vellovat ja elämä on ylösalaisin, kun lapsi ei asu kotona. Eräänäkin päivänä Mareena meni ”siviilielämää” harjoitellessaan kauppaan ostakseen leipää. Hän ei kuitenkaan osannut tehdä ostosta, vaan tuli ulos tyhjin käsin.

– Kotona ei ollut lasta, joka olisi pitänyt ottaa huomioon ostosta tehdessä...”

(Ojala 2014.)

Toisaalta lapsen sijoitus voi myös vahvistaa vanhemman motivaatiota kuntoutumiselle. Pitkänen (2011, 26) pitää tärkeänä, että lapsen sijoituksen aikana vanhemmat saavat säännöllisesti tukea ja mahdollisuuksia motivoitumiseen. Virpi Kujala (2003, 12) toteaa myös, että lapsen sijoitus ei pelkästään tuo ratkaisua tilanteeseen, vaan ratkaisevaa on se, mitä sijoituksen aikana tapahtuu. Sijaishuollossa ollessaan lapsi tarvitsee tiedon siitä, etteivät vanhemmat häviä hänen elämästään. Vanhemmat tarvitsevat tukea siihen, miten lapsen sijoitusta pitäisi käsitellä ja miten uuteen tilanteeseen asennoidutaan. (Pitkänen 2011, 23.)

Vanhemman tukeminen ja kannustaminen kuntoutumisen mahdollisuuksiin saattaa joissakin tilanteissa olla haastavaa lastensuojelun työntekijöille. Vastään voi tulla työuran aikana mitä hurjempia tapauksia. Goossens (2015, 3) muistuttaakin artikkelissaan, että lapsen vanhempia on kohdeltava tasavertaisesti, vaikka työntekijän omat henkilökohtaiset ajatukset sotisivat sitä vastaan.

Vanhempi tarvitsee kuntoutumiseen asiakassuhteen, jossa hän kokee tulevansa autetuksi. Erityisen haastavaa siitä tekee vanhemman eri sektoreille jakautuvat tuen tarpeet. Vanhemmalla saattaa esimerkiksi olla päihdeongelmaa, johon lastensuojelun työntekijät eivät voi vaikuttaa. Pitkänen (2011, 28) toteaa, että erityisen tärkeää vanhemman kuntoutumisen mahdollistamiseksi olisi toimiva moniammatillinen työ, oikeanlaisten palveluiden järjestäminen sekä yhteisten palveluiden kehittäminen. Vanhempia tulee tukea siinä ajatuksessa, että vaikka lapsi on sijoitettu ja kasvatusvastuu muuttunut, ei vanhemmuus silti pääty vaan sitä voidaan toteuttaa monin eri tavoin.

4.2 Vanhemmuuden roolit

Vanhemmuus on elinikäinen projekti. Huostaanoton myötä pelkästään lapsen arki ei muutu vaan koko perheeseen heijastuu lastensuojelun vaikutuksia. Perhesuhteet, arki ja oma identiteetti rakentuvat uusista lähtökohdista, kun lapsi ei enää asu kotona. Lapsen arjen vastuu siirtyy vanhemmilta sijaishuoltopaikalle. (Pitkänen 2011, 18.) Lapsen huoltajuus säilyy kuitenkin osittain myös lapsen vanhemmilla sijoituksen aikana. Vanhemmat edustavat lasta oikeuskysymyksissä ja heillä säilyy vastuu päättää lapsen uskonnosta, kansallisuudesta sekä nimestä. Vanhemmilla on myös lain velvoittama oikeus saada tietoa lapsen asioista ja pitää lapseen yhteyttä. (Taskinen 2012, 141-142.)

Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen jälkeen vanhemmuus saa uudenlaista sisältöä. Usein vanhemmat kokevat riittämättömyyttä ja epäonnistumisen tunteita lapsen sijoituksen jälkeen. Vanhemmuus saattaa tuntua kaoottiselta, jonka vuoksi tärkeää olisikin rauhoittaa tilanne sekä saada kaaosta jäsenneelyä. (Ylitalo 2011, 23.) Vanhemmuuden rooleja voidaan hahmottaa vanhemmuuden roolikartan avulla, joka on kehitetty Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä vuonna 1999. Roolikartan peruskäsitteet on tuotu Jacob Levy Morenon rooliteoriasta. Vanhemmuuden roolikartta kehitettiin apuvälineeksi hahmottamaan vanhemmuutta ja sen vahvuuksia sekä havainnollistamaan vanhemmalle niitä muutostarpeita, jotka lapsen kehityksen näkökulmasta nousevat esille. Roolit kehittyvät lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteessa, mutta vanhempi voi myös itse tietoisesti kehittää roolejaan. (Ylitalo 2011, 9-10.)

Vaikka vanhemmilla ei ole mahdollisuutta osallistua lapsen jokapäiväiseen kasvatukseen ja huolenpitoon, voi vanhemmuuden muotoja toteuttaa myös etävanhempana. Etävanhemmuus on käsite, jossa kaikki vanhemmuuden roolit eivät toteudu jokapäiväisesti johtuen lapsen ja vanhemman eri asuinpaikoista. (Kujala 2003, 46.) Vanhemmuuden roolikartan pääroolit ovat huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämän opettaja ja ihmissuhdeosaaja (Ylitalo 2011, 10). Lasta tavatessaan tai puhelinkeskusteluissa vanhempi voi antaa hellyyttä ja lohduttaa lasta mieltä askarruttavissa asioissa rakkauden antajan roolissa. Ihmissuhdeosaajan roolissa vanhemman rooli on ottaa vastaan lapsen tunnereaktioita sekä toimia kuuntelijana ja keskustelijana. Tapaamisten ja kotilomien aikana vanhempi toimii rajojen asettajana ja pitää kiinni sovituista säännöistä. Elämän opettajana vanhemmalla on pienempi rooli opettaa arkielämän taitoja

ja tapoja lapselle, mutta omalla esimerkillään etävanhempi opettaa lapselleen esimerkiksi käytöstapoja sekä jakaa suvun perinteitä. Huoltajan roolissa etävanhempi toimii kotilomien aikana huolehtimalla lapsen arjesta. (Kujala 2003, 47-50.)

4.3 Kasvatuksellinen yhteistyö

Wim Goossens (2014, 1) on nostanut esiin kumppaneina toimivien ammattilaisten ja vanhempien välisen suhteen. Ammattilaisten ja läheisten välisestä yhteistyöstä voitaisiinkin käyttää kasvatuskumppanuus- käsitettä, joka on tunnettu termi varhaiskasvatuksesta. Lastensuojelussa termiä ei kuitenkaan tunneta, vaan yhteistyöstä puhutaan jaetun vanhemmuuden käsitteellä. Jaetulla vanhemmuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsen vanhemmuutta toteuttaa useampi henkilö (Kujala 2003, 46).

Vanhemmat, jotka ymmärtävät realistisesti omaan vanhemmuuteensa liittyvät haasteet ja antavat lapselle luvan kiintyä sijaishuoltopaikan aikuisiin, pystyvät usein hyväksymään myös jaetun vanhemmuuden sijaishuoltopaikan kanssa (Närhi ym. 2017, 22). Erityisen tärkeää on yhteistyön sujuminen sijoituksen alkuvaiheessa. Kun vanhempi saa kokemuksen toimivasta yhteistyöstä, on todennäköistä, että se jatkuu sijoituksen edetessä. Jaettu vanhemmuus voimaannuttaa vanhempia ja näin ollen myös tukee vanhempien kuntoutumista. Vanhempien kuntoutuminen vaikuttaa oleellisesti myös lapsen hyvinvointiin. (Närhi ym. 2017, 22.)

Vanhempien ja ammattilaisten suhde on erityisen herkkä ja haavoittuvainen. Usein vanhemmilla ja ammattilaisilla saattaa olla erilainen näkemys lapsen tilanteesta. Yhteistyön alkuvaiheessa niin vanhemmilla kuin ammattilaisilla on toisistaan erilaisia ennakkokäsityksiä, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä lapsen kanssa. Vanhemmat tunnustelevat ja arvioivat ammattilaisia kuten ammattilaisetkin tarkastelevat vanhempia. Vanhempien arvio perustuu luottamukseen ja vilpittömyyteen; onko tämä ammattilainen aidosti kiinnostunut meistä? Pitääkö hän lupauksensa? Mihin sävyyn hän puhuu lapsestamme? Vanhempien arviot perustuvat myös aikaisempiin kokemuksiin yhteistyöstä. Myös ammattilaiset ovat haavoittuvassa asemassa. Koska vanhemmat luovat perustan yhteistyölle aikaisempien kokemustensa perusteella, saattaa toimivan yh-

teistyösuhteen luominen olla ammattilaiselle hyvinkin haastavaa. Itsessään myös vanhemmuus ja perhesuhteet ovat yksityisiä asioita, joihin lastensuojelu aiheuttaa voimakkaita muutoksia. Lastensuojelu nostetaan usein esiin myös mediassa ja melkein pä aina negatiivissävytteisesti, joka osaltaan lisää ammattilaisten haavoittuvuutta. Myös ammattilaisen sosiaalinen ympäristö ja kulttuuri saattaa poiketa suuresti vanhempien käsityksestä. (Goossens 2014, 2-3.)

Goossens (2015, 3) on verrannut artikkelissaan organisaation, eli tässä tapauksessa lastensuojelulaitoksen, ja lapsen vanhempien suhdetta talonrakennusprojektiin. Vertaus on mielestäni hyvä ja konkreettinen, joten avaan sitä hieman. Talonrakennusprojektissa arkkitehti ja rakentaja keskustelevat asiakaslähtöisesti talon rakenteesta ja muotoilusta talon omistajan kanssa. He kyselevät sekä ottavat huomioon omistajan mielipiteet ja vaatimukset säilyttäen kuitenkin ammattitaitonsa. Jos omistajan vaatimukset esimerkiksi talon rakenteista vaarantavat talon turvallisuuden, arkkitehti ja rakentaja huomauttavat tästä omistajaa. (Goossens 2015, 3.) Samalla tavalla lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja lasten vanhempien sekä läheisten suhde tulisi toimia. Vanhemmat ja läheiset tulisi osallistaa lapsen elämään lapsen asiantuntijana, kun taas lastensuojelun työntekijät tuovat suhteeseen ammatillisen näkökulman. Niin vanhemmat kuin ammattilaisetkin työskentelevät lapsen parhaaksi omista lähtökohdistaan kumppaneina.

Olennaista sijoituksen aikana on, että vanhemmat ja sijaishuolto paikka löytävät yhteisen ymmärryksen ja tavan jakaa vanhemmuus. Toimivassa ja kunnioittavassa yhteistyössä on jokaisen vanhemmuudelle tilaa. (Vanhanen 2014, 19.)

4.4 Työntekijän rooli jaetussa vanhemmuudessa

Vanhemmalla ja työntekijällä on erilainen asema lapsen elämässä. Vanhemmat ovat yhteydessä lapseen ensi sekunneista lähtien ja rakentavat vanhemmuuttaan lapsen kehityksen myötä. Ammattilaisen ja lapsen suhde on väliaikainen ja sitä ohjaa jokin tietty ongelma, jonka takia ammattilaisen puoleen on käännytty. (Goossens 2014, 4.) Työntekijän tulee kyetä huomiomaan kolme näkökulmaa lapsen parhaaksi; lapsen oma tarina, oma ammatillinen näkökulma sekä vanhempien tarina (Goossens 2014, 4-5).

Lapsen näkökulman huomioimiseen työntekijä tarvitsee erityistä herkkyyttä ja oman työnsä reflektointia.

Yhteistyö vanhempien sekä lapsen muiden läheisten kanssa on todella tärkeää lapsen onnistuneen sijoituksen mahdollistamiseksi. Sijoitusprosessissa olevan perheen kanssa työskennellessä ammattilainen tarvitsee erityistä herkkyyttä perheen tilanteen hyväksymiselle. Kun perhe kokee olevansa hyväksyty, on perheen itsekkin helpompi hyväksyä tilanne ja tehdä positiivisia muutoksia omaan tilanteeseensa. Keskeistä on palveluiden asiakaslähtöisyys, perheen osallistaminen omaan tilanteeseensa ja molemmin puoleisen arvostavan ja toimivan vuorovaikutussuhteen luominen asiakkaan kanssa. (Pitkänen 2011, 23; Vanhanen 2014, 9.)

Vanhanen (2014, 7) toteaa, että lapsen sijoituksen aikana on tärkeää ymmärtää, että lapsen ja perheen ongelmia ei ratkaista vain lapsen fyysisellä sijoituksella, vaan olennaista on, miten sijoituksen aikana työskennellään koko perheen hyväksi. Lastensuojelun resurssipula on ollut otsikoissa jo pidemmän aikaa. Pitkänen (2011, 16) tuo esiin, ettei biologisen perheen asia saa hukkuu resurssipulan takia. Työskentely koko perheen kanssa vahvistaa lapsen sijoituksen onnistumista sekä vähentää huostaanoton kielteisiä vaikutuksia (Pitkänen 2011, 16).

Lastensuojelulaitoksen arki on hektistä ja rajalliset resurssit menevät lasten tarpeiden vastaamiseen eikä vanhempien tai läheisverkoston kanssa työskentelylle jää paljoa aikaa. Lapsen perheen ja läheisverkoston kanssa työskentely rakentuu arkityön lomassa ja on paljolti kiinni siitä, miten aktiivinen ja yhteistyöhaluinen läheinen itse on. Vanhempien yhteistyökyky ei aina ole itsestä kiinni. Usein vanhemmilla on omassa elämässään moninaisia haasteita mm. mielenterveysongelmia, joihin he eivät ole saaneet monen vuoden takaisen sijoituksenkaan jälkeen tarpeeksi tukea ja apua. Mielestäni tähän pitäisi saada jonkinlainen suunnan muutos heti koko sijoitusprosessin alkuvaiheeseen, jotta vanhemmilla olisi voimavaroja työskennellä lapsen sijoituksen parhaaksi.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyönäni suunnittelin ja järjestin lastensuojelulaitokseen sijoitetuille lapsille ja heidän läheisilleen toiminnallisen läheispäivän. Läheispäivä edisti läheisten ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden yhteistyötä ja tuki lasten läheissuhteita. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi malli läheispäivästä. Läheispäivän toteutuksessa hyödynsin työntekijöiden ideoita ja haastoin myös heidät suunnittelemaan kanssani päivän ohjelmaa, jotta heille jäisi mahdollisimman konkreettinen malli järjestää toiminnallisia päiviä lasten läheisille jatkossakin. Tarkoituksena siis oli, että läheispäivän käytäntö jäisi lastensuojelulaitoksen arkeen työvälineeksi lisäämään ja syventämään yhteistyötä lasten läheisten kanssa. Aikaisemmin kyseisessä lastensuojelulaitoksessa ei ole vastaavanlaista päivää läheisille ole järjestetty, joten malli tuli tarpeeseen.

5.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi lastensuojelulaitos, joka tarjoaa pitkäaikaista sijaishuoltoa tarvitseville lapsille ja nuorille turvallisen ja tasapainoisen kasvuympäristön, missä jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Lastensuojelulaitoksessa on kaksi osastoa, jotka kumpikin ovat 7-paikkaisia. Lapset ovat iältään 11-17-vuotiaita.

5.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen, joten siihen sisältyi käytännön toiminnan järjestäminen, toiminnan ohjeistaminen tai opastaminen työelämän kentällä. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyy aina kaksi osaa, toiminnallinen osuus eli produktio sekä prosessia kuvaileva kirjallinen raportti. Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tuotos voi olla ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje tai esimerkiksi perehdyttämisoas. Tuotos voi olla myös jonkin tilaisuuden tai tapahtuman toteuttaminen niin kuin tämä opinnäytetyö oli. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Kehittävää opinnäytetyötä voidaan hahmottaa monella eri tavalla. Tämä opinnäytetyö eteni lineaarisen mallin mukaan, jolloin vaiheina olivat tavoitteen määrittely eli aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe ja päättämis- ja arviointivaihe. Lineaarista mallia mukaillen opinnäytetyön tavoite perustui jo tunnettuun tarpeeseen; läheisten kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseen. Tavoite toimi opinnäytetyön perustana. Suunnitteluvaiheessa analysoin resursseja, suunnittelin läheispäivän aikataulua, budjettia ja työnjakoa yhdessä yhteistyökumppanin kanssa. Toteutusvaiheessa suunnitelma läheispäivästä tarkentui ja läheispäivä järjestettiin. Viimeisessä vaiheessa eli päättämis- ja arviointivaiheessa kirjoitin läheispäivän raportin ja viimeistelin opinnäytetyön. (Toikko & Rantanen 2009, 64-65.)

Kehittävä opinnäytetyö on usein suurilta osin vuorovaikutteista ja dialogista toimintaa eli keskustelua, arviointia, palautteen antoa ja vastaanottoa sekä kehittämistyön uudelleen suuntaamista. Toiminnallinen opinnäytetyö etenee vaiheittain dialogisessa vuorovaikutussuhteessa yhteistyökumppanin kanssa. (Salonen 2013, 6.) Koko opinnäytetyön ajan kävimme keskustelua yhdessä vastaavan ohjaajan sekä työntekijöiden kanssa.

Läheispäivän suunnittelua ja opinnäytetyön raportin kirjoittamista helpotti oleellisesti työpäiväkirja, jota olin opinnäytetyöprosessin alusta alkaen pitänyt. Työpäiväkirja on henkilökohtainen dokumentti opinnäytetyöprosessista (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19). Työpäiväkirjaan kirjasin tapaamisissa sovittuja asioita, ideoita sekä muita muihinpanoja.

Toiminnasta on hyvä kerätä jonkinlainen palaute kohderyhmältä, jotta tavoitteiden ja tuotoksen arviointia ei tulisi tehtyä vain omien tuntemusten pohjalta. Palautetta on hyvä pyytää esimerkiksi tapahtuman onnistumisesta ja toteutumistavasta. On tärkeää pitää mielessä, että opinnäytetyön tulee olla ammatillisesti kiinnostava ja sillä tulee olla merkitystä kohderyhmälle. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157.) Palaute läheispäivästä kerättiin lapsilta ja läheisiltä kartongista askarreltua palauteseinää avuksi käyttäen. Lastensuojelulaitoksen työntekijöiden kanssa palaute käytiin suullisesti keskustellen.

5.4 Opinnäytetyön prosessi

5.4.1 Aloitusvaihe

Kyseisessä lastensuojelulaitoksessa tekemäni ensimmäisen ammatillisen harjoitteluni sekä sen tuomien sijaisuuksien myötä kiinnostuin sijoitettujen lasten vanhempien kanssa tehtävästä työstä. Harjoittelussa ja työssä huomasin, että lasten puheissa toistuivat usein vanhemmat ja heidän merkityksensä, vaikka lapsi olisikin ollut sijoitettuna jo pitkään. Opinnäytetyöni idea lähti liikkeelle keskusteltuani lastensuojelulaitoksen vastaavan ohjaajan kanssa lasten tapaamisista ja yhteydenpidosta vanhempien kanssa. Pohdin silloin jo mielessäni opinnäytetyöni ideana läheispäivää. Matkan varrella pohdin myös opinnäytetyön tekemistä huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksista Voikukkia-vertaistukiryhmästä. Mielenkiintoni toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen heräsi kuitenkin opinnäytetyön kirjoittamisen opintojaksoilla. Halusin ehdottomasti tehdä työelämälähtöisen ja käytännönläheisen opinnäytetyön, joka palvelisi niin minun omia kuin opinnäytetyön yhteistyökumppanin tarpeita ja tavoitteita.

Heti alusta alkaen suunnitelmissani oli laajentaa näkemystä vanhempien kanssa tehtävästä työstä lapsen koko läheisverkoston kanssa tehtävään yhteistyöhön, koska välttämättä lapsi ei koe pelkkää vanhempaansa tai vanhempiansa ollenkaan itselleen läheiseksi. Lapsi itse määrittelee läheisen ihmisensä. Läheinen voi olla kuka vaan lasta vahvistava ja turvallinen ihminen esimerkiksi isovanhempi, sisarus tai kummi. (Lahtinen & Särkiö 2016, 17.)

Aiheen valinnan jälkeen sovimme tapaamisen lastensuojelulaitoksen vastaavan ohjaajan kanssa. Tapasimme vastaavan ohjaajan kanssa huhtikuun 2019 alkupuolella ja sovimme opinnäytetyöstä. Tapaamisessa keskustelimme muun muassa läheispäivän mahdollisesta päivämäärästä, toimintaympäristöstä, markkinoinnista sekä jo hieman sisällöstäkin. Sovimme, että läheispäivä toteutetaan alustavan suunnitelman mukaan heinäkuun 2019 ensimmäisellä viikolla. Tulimme myös vastaavan ohjaajan kanssa siihen lopputulemaan, että päivä järjestetään arki-iltana, jotta mahdollisimman moni pääsisi paikalle. Keskustelimme myös, että läheispäivän on tarkoitus olla hyvin matala-

kynnyksinen, jotta mahdollisimman monen lapsen läheinen osallistuisi päivään. Pohdimme, että monella vanhemmalla sekä läheisellä on sosiaalisten tilanteiden pelkoa, joten läheispäivään ei kannata suunnitella paljoa yhteistä ohjelmaa, sillä se saattaa rajata ihmisiä pois. Suunnitelma oli, että päivä alkaisi saatesanoilla, jonka jälkeen lapsella ja hänen omilla läheisillään olisi muutama toiminnallinen piste kierrettävänä mahdollisesti ulkona aurinkoisena kesäpäivänä. Jokaisella toimintapisteellä olisi työntekijä kertomassa, mitä pisteellä tehdään. Läheispäivän vetonaulana toimisi yhteinen grillailuhetki. Päivä loppuisi yhteiseen lopetukseen, mahdollisesti rentoutushetkeen oman lapsen kanssa. Toimintaympäristönä tulisi olemaan lastensuojelulaitoksen piha-alue, jotta läheiset tutustuisivat samalla lapsen asuinpaikkaan. Palautetta ja mahdollisia kehitysehdotuksia varten ajatuksena oli ripustaa laitoksen yhteisten tilojen seinälle palautekartonki. Keskustelimme myös läheispäivän markkinoinnista ja sovimme, että markkinoimme päivää ”lastensuojelulaitoksen kesäpäivänä”. Jos päivää markkinoisi esimerkiksi ”yhteisöllisenä läheispäivänä” tai muulla vastaavalla nimellä, voisi se rajata pois jo suurimman osan läheisistä, joilla on sosiaalisten tilanteiden pelkoa.

5.4.2 Suunnitteluvaihe

Aiheanalyysin jälkeen seuraava vaihe toiminnallisessa opinnäyteyössä on toimintasuunnitelman eli opinnäytetyösuunnitelman teko. Suunnitelmassa opinnäytetyön tulee olla perusteltu ja siitä tulee ilmetä opinnäytetyön idea, tarkoitus ja tavoitteet. (Vilka & Airaksinen 2003, 26-27.) Aloitin suunnitelman tekemisen heti, kun olimme vastaa- van ohjaajan kanssa keskustelleet opinnäytetyöhön ja läheispäivään liittyvistä asioista. Opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessäni tutustuin erilaisiin lähteisiin, mikä edelleen vahvisti ajatustani läheispäivän tärkeydestä. Opinnäytetyösuunnitelma valmistui huh- tikuun puolessa välissä.

Hyväksytyn opinnäytetyösuunnitelman jälkeen tein lastensuojelulaitoksen molempien osastojen toimistoihin esitteen opinnäytetyöstäni, jossa pyysin työntekijöitä kirjoitta- maan ideoita läheispäivän sisällöstä. Esitteen tekeminen oli hyvä idea, sillä kaikkia työntekijöitä on mahdoton nähdä vuorotyön lomassa samaan aikaan.

Aloitin opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kirjoittamista jo heti hyväksytyyn suunnitelman jälkeen. Teoreettista viitekehystä kirjottaessa läheispäivän idea ja suunnitelma täsmentyivät. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tärkeää onkin kirjoittaa ja ideoida tuotosta vuorovaikutuksellisesti alusta loppuun (Vilka & Airaksinen 2003, 67).

Toukokuun puolella välissä olevassa talokokouksessa sovimme läheispäivälle päivämääräksi perjantain 28.6.2019. Kerran kuukaudessa järjestettävässä talokokouksessa käydään läpi yhteisiä asioita työntekijöiden kesken. Läheispäivä kestäisi noin kolme tuntia, kello 17-20. Keskustelimme työntekijöiden kanssa myös ideoista, joita he olivat tekemääni opinnäytetyöesitteeseen kirjoittaneet. Ideoita oli tullut muun muassa piha-peleistä, grillailusta ja muista ryhmätehtävistä.

Olin jo alustavasti miettinyt läheispäivän markkinointia ja halusin ehdottomasti, että lapsi saa itse päättää, kenet haluaa kutsua, sillä aikaisemminkin on jo todettu, että lapsi määrittelee itse läheisen ihmisensä. Keskustelimme työntekijöiden kanssa talokokouksessa myös kutsusta, joka tulisi lähettämään lapsen valitsemalle läheiselle. Pohdimme, että olisi mukavaa, jos lapsi itse askartelisi kutsun läheiselleen. Näin lapsi olisi osallisena myös koko projektissa. Sovimme, että minä suunnittelen ja teen läheispäiväkutsuista sähköisen ja askarreltavan version, ja heidän roolinsa on lasten kanssa keskustella ja pohtia, kenet lapsi kokee itselleen läheiseksi ja kenet haluaa kutsua. Työntekijöiden tehtävänä oli myös lähettää kutsut eteenpäin läheisille. Sovimme myös, että olemme heidän kanssaan puolin ja toisin yhteydessä, jos läheispäivään tulee uusia ideoita.

Talokokouksen jälkeen aloitin läheispäivän yksityiskohtaisemman suunnittelun sekä kutsun askartelun. Läheispäiväkutsu (Liite 1) valmistui toukokuun loppupuolella ja ne lähetettiin aikataulun mukaisesti toukokuun lopussa. Läheispäivään tuli ilmoittautua viimeistään kaksi viikkoa ennen ruokatarjontaa varten. Läheisiä ilmoittautui yhteensä 16. Lastensuojelulaitoksen 14:sta lapsesta neljä eivät halunneet kutsua ketään tai itsekkään osallistua päivään. Läheispäivää suunniteltaessa otin kuitenkin huomioon sen, jos lapsi muuttaisikin mielensä ja haluaisi osallistua päivään. Tarkoituksena oli, että yhden ohjaajan tehtävä läheispäivänä olisi kiertää toiminnallisia pisteitä lasten kanssa, jos he haluaisivatkin osallistua.

Läheispäivän sisältöä suunnitellessani otin huomioon yhteistyökumppanin ideat ja toiveet. Päivän suunnittelu oli itselleni mukavaa ja mielenkiintoista, mutta välillä myös hyvin haastavaa. Suunnittelussa oli monta näkökulmaa, jotka tuli ottaa huomioon; niin lasten kuin aikuistenkin ikäjakauma sekä erilaiset lähtökohdat toiminnallisiin pisteisiin. Lastensuojelulaitoksen lapsista nuorin on yksitoistavuotias ja vanhin seitsemäntoistavuotias sekä myös läheisten kanssa saattaisi tulla vielä nuorempia lapsia osallistumaan päivään. Suunnittelua helpotti kuitenkin se, että lapset ja suurin osa kutsutuista läheisistä olivat minulle tuttuja sijaisuuksien ja harjoittelun kautta. Läheispäivää suunnitellessakin olin muutamia vuoroja sijaisena lastensuojelulaitoksessa ja työvuorojen lomassa pohdimme myös työntekijöiden kanssa yhdessä läheispäivän aikataulua sekä runkoa, teimme tarvittavia hankintoja ja suunnittelimme ruokatarjontaa.

Viikkoa ennen läheispäivää pidimme läheispäivänä töihin tulevien työntekijöiden kanssa viimeisen palaverin. Ennen palaveria olin tehnyt läheispäivän sisällöstä ja aikataulusta ohjeen (Liite 2) työntekijöitä sekä itseäni varten. Kirjoitin myös ohjeet toiminnallisista pisteistä (Liite 3). Palaverissa kävimme läpi päivän sisällön ja aikataulun, sovimme työnjakoa päivää varten sekä katsoimme läpi, että kaikki tarvittava päivää varten oli hankittu.

5.4.3 Toteutus- ja päättämisvaihe

Läheispäivä pidettiin 28.6.2019 kello 17-20 lastensuojelulaitoksessa. Työnjako läheispäivään määräytyi suunnitelman pohjalta niin, että jokaisella toimintapisteellä oli yksi työntekijä, grillaamisesta vastaisi yksi työntekijä sekä yhden työntekijän roolina oli auttaa muita työntekijöitä pisteillä sekä jutella ja keskustella yleisesti läheisten ja lasten kanssa. Oma roolini oli vastata päivän koordinoinnista ja aikatauluista sekä luoda positiivista ilmapiiriä ja keskustelua läheisten ja lasten kanssa. Läheispäivän aikana palautetta ja kehitysehdotuksia päivästä kerättiin palauteseinälle, jonka kävimme työntekijöiden kanssa läpi heti läheispäivän päätteeksi. Palauteseinä jäi laitokseen muistoksi päivästä. Läheispäivän jälkeen jatkoin opinnäytetyön kirjoittamisprosessia, joka jatkui syyskuuhun 2019 asti.

6 LÄHEISPÄIVÄ

6.1 Läheispäivään orientoituminen

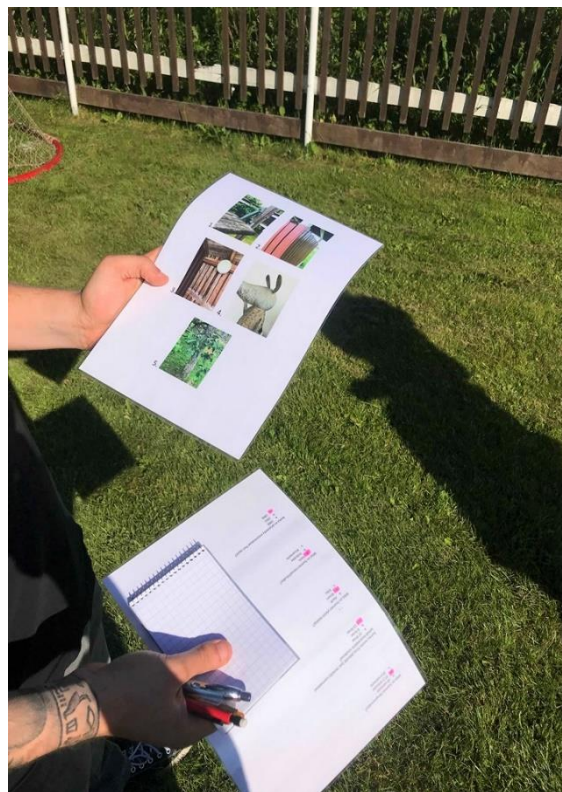
Läheispäivän alkaessa paikalla oli minun lisäksi viisi laitoksen ohjaajaa sekä yhteensä kahdeksan lasta, jotka osallistuivat läheispäivään. Valitettavasti kotilomilla oleva lapsi sekä hänen perheensä eivät päässetkään paikalle. Myöskin yhden lapsen läheiset estyivät tulemasta läheispäivään eikä lapsi halunnut kiertää toiminnallisia pisteitä tähän tarkoitukseen varatun ohjaajan kanssa. Päivän alkaessa paikalla oli 12 läheistä eli kaiken kaikkiaan päivässä oli mukana yhteensä 26 ihmistä.

Läheispäivä alkoi suunnitelman mukaan lastensuojelulaitoksen pihalla lyhyillä alkusanoilla päivän sisällöstä ja tarkoituksesta sekä pienellä esittelykierroksella, joka oli suunniteltu niin, että jokainen lapsi sai esitellä itsensä ja omat läheisensä. Tämän jälkeen jokainen työntekijä esitteli itsensä sekä kertoi oman toiminnallisen pisteensä, missä ohjeistaisi läheispäivän aikana. Alkusanojen ja esittelykierroksen jälkeen mainitsin myös palauteseinästä, joka oli ripustettuna laitoksen oleskelutilaan. Palauteseinään sai käydä kirjoittamassa ajatuksia päivästä sekä mahdollisia kehitysehdotuksia ja toiveita. Tämän jälkeen lapsi sai lähteä vapaasti kiertämään kolmea eri toimintapistettä oman läheisensä kanssa. Toimintapisteiden kiertämiseen oli varattu suunnitelman mukaan tunti 15 minuuttia. Olin varannut pihalle myös muuta kesätekemistä muun muassa tikkataulun ja mölkyn, jos ei halunnut kiertää toimintapisteitä tai aikaa jäi toimintapisteiden kiertämisen jälkeen.

6.2 Toiminnalliset pisteet

Olimme suunnitelleet kolme toiminnallista pistettä sekä yhteisen rentoutusharjoituksen. Toiminnallisten pisteiden suunnittelussa otin huomioon kohderyhmän tarpeet ja opinnäytetyön tarkoituksen. Koska tarkoituksena oli lisätä työntekijöiden ja lasten läheisten yhteistyötä, oli toiminnallisilla pisteillä aina yksi työntekijä ohjeistamassa pisteellä toimimiseen sekä luomassa ryhmähenkeä ja juttelemassa läheisten kanssa. Kaksi työntekijää, jotka eivät olleet ohjeistamassa pisteillä, kiertelivät ja juttelivat lasten ja läheisten kanssa sekä vastasivat ruokatarjonnasta.

Kuvasuunnistuspisteessä tarkoituksena oli kiertää rata yhdessä omien läheisten kanssa. Olin ennen läheispäivää ottanut viisi kuvaa lastensuojelulaitoksen piha-piiristä, mistä muodostui kuvasuunnistuksen kartta. Kuvasuunnistus toimi samalla tietovisana, sillä jokaisen numeron takana oli kesäaiheinen kysymys. Kuvasuunnistuksen lopuksi vastaukset tarkistettiin työntekijän kanssa. Tavoitteena oli ryhmän yhteistyön sekä kommunikoinnin vahvistaminen.

Läheispäivän suunnitteluvaiheessa pidin tärkeänä, että lapselle jäisi jokin muisto yhteisestä päivästä. Askartelupisteessä lapsi sai tehdä läheisensä kanssa yhteisen kädenjälkitaideteoksen. Mustalle kartongille painettiin kädenjälki perusrasvalla, jonka läheinen sivelä lapsen käteen ja toisinpäin. Kädenjäljen päälle ripoteltiin talkkia, jonka jälkeen se suihkutettiin hiuslakalla. Taideteos jäi lapselle muistoksi mukavasta yhteisestä päivästä. Askartelupisteen tavoitteena oli yhteisen tekemisen lisäksi kosketuksen tunteminen.

Kolmantena pisteenä oli taikamattopiste, jossa tarkoituksena oli yrittää kääntää matto toisinpäin niin ettei kukaan ryhmäläisistä putoaisi matolta. Taikamattotehtävä sai ideansa Katajan, Jaakkolan ja Liukkosen oppaasta Ryhmä Liikkeelle!. Pisteiden tavoitteena oli lisätä ryhmän ongelmanratkaisutaitoja sekä vahvistaa yhteistyötä (Kataja, Jaakkola & Liukkonen, 2011, 62).

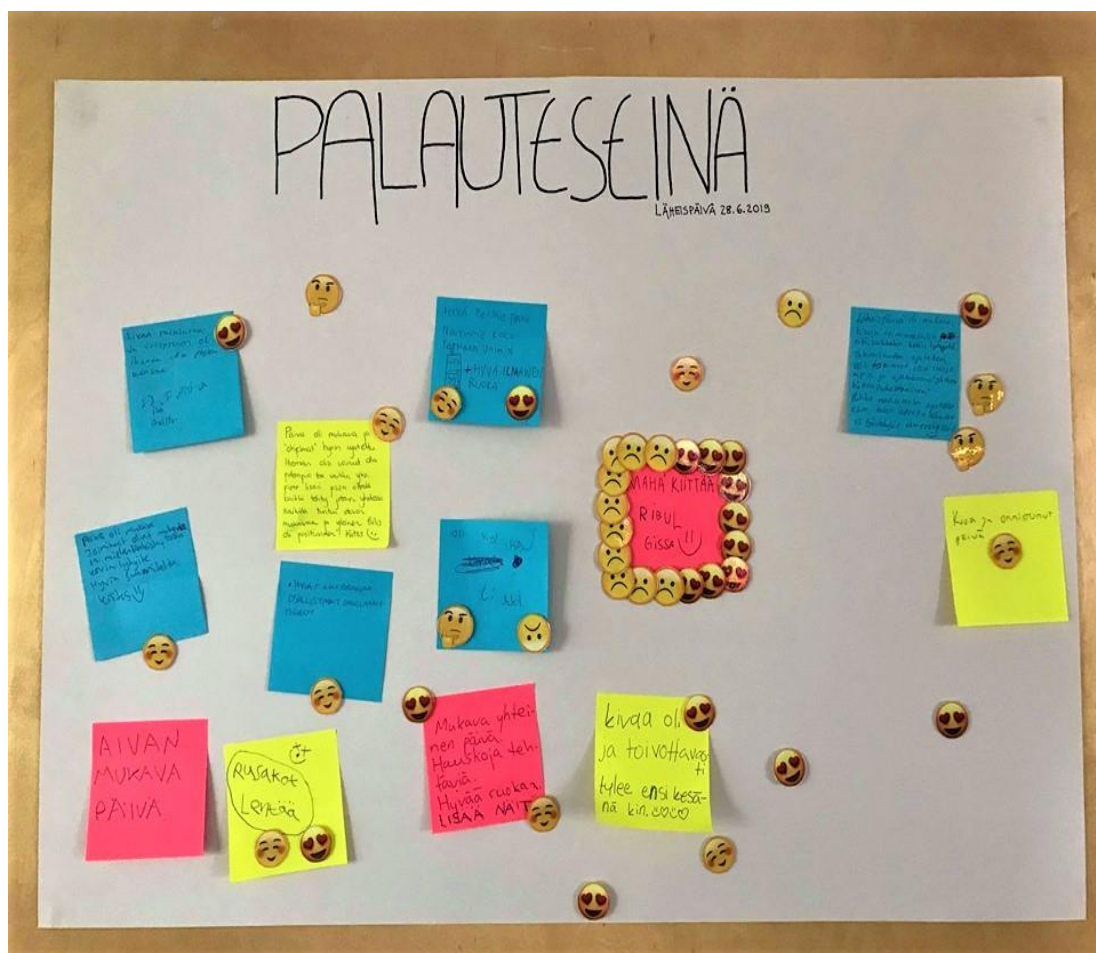

Toiminnallisten pisteiden kiertelyn jälkeen rauhoituttiin yhteiseen rentoutushetkeen ennen grilliherkkujen syömistä. Jokainen ryhmä sai oman viltin, jonka päälle lapsi asettui mukavaan asentoon, jossa oli hyvä olla hetki. Läheiset saivat höyhänen, jolla sivelivät lasta rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Tavoitteena oli pitää pieni rauhallinen hetki oman läheisen kanssa. Suunnitelman mukaan rentoutushetkeen oli varattu loppu kiitosten kanssa puoli tuntia.

6.3 Palautteiden kerääminen ja läheispäivän päätös

Palautteita ja kehitysehdotuksia varten olin askarrellut kartongista palauteseinän, johon läheiset ja lapset saivat kirjoittaa päivän aikana nimettömästi ajatuksia läheispäivästä. Palautteen kerääminen läheispäivästä oli tärkeää, jotta minä sekä yhteistyökumppani saimme tietää, oliko päivä onnistunut, miten läheispäivän tavoitteet toteutuivat sekä miten läheispäivää voisi jatkossa kehittää. Tarkoituksena oli tehdä palautteen antamisesta kohderyhmälle mahdollisimman helppoa ja mukavaa, jotta palautetta ja kehitysehdotuksia saataisiin kerättyä mahdollisimman paljon. Niin sanotusti virallisella lomakkeella tehty palautteenkeruu olisi voinut olla kohderyhmälle haastavaa sekä omalla nimellä tehty palaute olisi saattanut karsia rehellisiä palautteita. Palauteseinälle palautetta pystyi antamaan niin sanallisesti post-it lapuille kuin kuvallisestikin valmiiksi leikattujen hymynaamojen avulla. Läheispäivän jälkeen kävimme palautteet läpi työntekijöiden kanssa. Palauteseinä jäi lastensuojelulaitoksen aulan seinälle muistoksi päivästä.

Läheispäivä päättyi nautinnollisiin grilliherkkuihin, jotka yksi työntekijöistä oli valmistanut toiminnallisten pisteiden kiertelyn aikana. Syömisen jälkeen läheiset alkoivat pikkuhiljaa hymyssä suin lähtemään, ja lapset aloittivat iltatoimet. Järjestelimme ja siivosimme vielä yhdessä työntekijöiden kanssa paikat kuntoon sekä vaihdoimme päällimmäiset tuntemukset läheispäivästä.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

7.1 Läheispäivän toteutus

Jo läheispäivän alkaessa positiivinen yllätys oli osallistujamäärä, kun paikalle saapui yhteensä 12 läheistä. Yhteistyökumppanin kokemuksen mukaan läheispäivään osallistuminen saattaisi olla vähäistä, mutta yllätykseksemme paikalle saapui myös läheisiä, jotka eivät olleet koskaan kyseisessä lastensuojelulaitoksessa käyneet. Joukossa oli myös läheisiä, jotka eivät olleet osallistumisestaan etukäteen ilmoittaneet.

Alkusanat ja esittelykierron läheispäivän alussa olivat hyvä tapa vähentää jännitystä ja luoda rento ilmapiiri. Päivän tunnelma oli lämmin ja mukaansatempaava eikä naurun kiljahduksilta vältytty. Hyvän tunnelman muodostamista edesauttoi hyvä valmistautuminen ja niin minun kuin työntekijöidenkin positiivinen asenne päivään. Päivän tunnelmaa kuvasti hyvin myös yhden työntekijän sanat päivän lopuksi: ” Unohdin melkein olevani töissä.”

Suunnittelut toiminnalliset pisteet otettiin hyvin vastaan, ja huomasin pian päivän kuluessa, että olin turhaa jännittänyt toiminnallisten pisteiden toimivuutta ikäjakautaman vuoksi. Pisteet olivat juuri sopivia kyseiselle asiakasryhmälle sekä kaikenikäisille mielitettyjä. Vaikka toiminnallisten pisteiden kiertely oli vapaaehtoista ja odotettavaa oli, että kaikki eivät halua niitä kiertää, oli positiivinen yllätys nähdä, että kaikki ryhmät kiersivät innokkaasti jokaisen pisteen läpi. Niin lapset kuin läheisetkin heittäytyivät päivään ja oli mukavaa seurata, miten koko ryhmä yhdessä iloitsi pisteissä onnistumisista. Toiminnalliset pisteet sujuivat suunnitelman mukaan ja niiden tavoitteet toteutuivat selvästi.

Rentoutushetken pitäminen oli hyvä tapa saada lapset rauhoittumaan toiminnallisten pisteiden kiertelyn jälkeen ennen syömistä. Myös aikuisista huomasi, kuinka he rauhoittuivat kuuntelemaan musiikkia.

7.2 Lasten ja läheisten palaute päivästä

Palauteseinään saatujen palautteiden ja kehitysehdotusten sekä läheispäivän käsinkosketeltavan tunnelman pohjalta voidaan päätellä, että päivä oli onnistunut. Sanallisia palautteita kirjoitettiin yhteensä 13, joista jokaisesta tuli esiin päivän olleen mukava ja onnistunut. Myöskin palauteseinään kiinnitettyjen hymiöiden pohjalta on nähtävissä päivän olleen suurimmalle osalle mieluisa. Sanallisen palautteen sekä läheisten ja lasten kanssa keskustelujen perusteella toiminnalliset pisteet olivat mukavia ja mielenkiintoisia ja päivän ohjelma hyvin suunniteltu.

Muutamassa palautteessa (3/13) tuotiin esiin toiminnallisten pisteiden kestoja, joka olisi voinut olla hieman pidempi. Tähän kiinnitin itse myös huomiota. Pisteiden kestoja oli vaikea kuitenkin arvioida etukäteen, sillä toiminnallisten pisteiden kiertely perustui vapaaehtoisuuteen, minkä vuoksi tarkkaa osallistujamäärää ei ollut etukäteen tiedossa. Jokainen ryhmä oli myös erilainen ja toiminnallisten pisteiden kiertelyyn kului jokaiselta ryhmältä eri verran aikaa. Läheispäivästä jäi myös kaksi ryhmää pois, joka osaltaan vaikutti läheispäivän aikatauluun.

”Päivä oli mukava. Toiminnot olivat mukavia ja mielenkiintoisia, tosin kovin lyhyitä.

Hyvin suunniteltu. Kiitos.”

Yllättävää oli myös se, että kahdessa palautteessa toivottiin seuraavalla kerralla olevan myös koko porukan yhteistä ohjelmaa, sillä alun perin olimme yhteistyökumppanin kanssa arvioineet yhteisen ohjelman rajaavan osallistujia pois. Ehdotuksia tuli muun muassa yhteisestä pesäpalloturnauksesta, jossa pelaisivat työntekijät lapsia ja läheisiä vastaan.

”Päivä oli mukava ja ohjelmat hyvin ajateltu. Hieman olisi voinut olla pidempiä tai vaikka yksi piste lisää, jossa oltaisi kaikki tehty jotain yhdessä. Kaikilla tuntui olevan mukavaa ja yleinen fiilis oli positiivinen! Kiitos.”

”Läheispäivä oli mukava. Kivoja toiminnallisia pisteitä, vaikkakin kovin lyhyitä. Tulevaisuutta ajatellen voisi toiminnat olla laajempia ja ajatuksena yhteen hiileen puhaltaminen. Olisiko mahdotonta ajatella esim. talon lapset + läheiset vs. työntekijät esim. pesiksessä?”

Osallistujamäärän, palautteiden ja läheispäivän tunnelman perusteella voidaan todeta, että vastaavien päivien järjestäminen tulevaisuudessa on kannattavaa sekä erityisesti tärkeää yhteistyön tukemiseksi.

”Kivaa oli ja toivottavasti tulee ensi kesänäkin.”

”Kivaa toimintaa ja erityisesti oli ihanaa olla pojan kanssa.”

”Mukava yhteinen päivä. Hauskoja tehtäviä. Hyvää ruokaa. LISÄÄ NÄITÄ.”

7.3 Yhteistyökumppanin palaute päivästä

Läheispäivän päätteeksi kävimme palautteet ja kehitysehdotukset suullisesti työntekijöiden kanssa läpi sekä keskustelimme myös heidän huomioistaan ja palautteestaan läheispäivään liittyen.

Päivään osallistuneista työntekijöistä osa osallistui palaute- ja kehittämiskeskusteluun innokkaammin kuin toiset. Kaikkien työntekijöiden päällimmäiset ajatukset läheispäivästä olivat kuitenkin positiiviset ja kiitolliset. Työntekijät kiittelivät kovasti onnistuneesta päivästä ja iloitsivat siitä, kuinka paljon läheisiä saapui paikan päälle. Yhteistyökumppani yllättyi positiivisesti, että paikalle saapui myös sellaisia läheisiä, jotka eivät aikaisemmin olleet lastensuojelulaitoksessa käyneet.

Yhteistyökumppani toi esiin päivän olleen mukavaa tekemistä tavallisen arjen keskellä. Yksittäinen päivä ei itsessään kuitenkaan tuonut muutosta työntekijöiden ja läheisten väliseen yhteistyöhön. Läheispäivä toimi kuitenkin hyvänä pohjana yhteistyön rakentumiselle ja sen kehittämiseksi jatkossa, mikä oli opinnäytetyön tarkoituskin.

7.4 Oma arviointi

Kehittämistyö toteutui tavoitteiden mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen sekä läheispäivän toteuttaminen hyvin opettavainen. Haasteita läheispäivän suunnitteluun toi silloinen lastensuojelulaitoksen hektinen tilanne, joka nosti kehittämistyön tarvetta vielä suurempaan merkitykseen sekä omaa rooliani läheispäiväprojektin vetäjänä vielä tärkeämmäksi. Välillä tunnit loppuivat vuorokaudesta ja sain laittaa itseni toden teolla likoon suunnittelun ja kirjoittamisen suhteen. Haastavasta tilanteesta huolimatta kehittämistyön tuotoksena syntynyt läheispäivä ylitti niin minun kuin yhteistyökumppaninkin odotukset.

Ehdottoman tärkeäksi läheispäivän onnistumisen kannalta nostan huolellisen suunnittelun ja markkinoinnin. Aloitin päivän alustavan suunnittelun jo ennen kuin olin päättänyt lopullisesti opinnäytetyön aiheita. Opinnäytetyön viitekehystä kirjoittaessa läheispäivä muotoutui opinnäytetyön tavoitteita tukevaksi sekä myös asiakasryhmän tarpeita vastaavaksi. Sanonta hyvin suunniteltu on puoliksi tehty pitää todellakin paikkansa. Uskon, että läheispäivän oikeanlaisella markkinoinnilla oli myös merkityksensä odotettua suurempaan osallistujamäärään. Lisäksi pidän merkittävänä tekijänä myös sitä, että olin läheisille jo tuttu sijaisuuksien ja harjoittelun kautta. Tuttu ympäristö myös edesauttoi läheispäivän järjestämistä, sillä aikaa ei kulunut tutustumiseen tai lastensuojelulaitoksen tiloihin perehtymiseen. Tein sijaisuuksia myös opinnäytetyön ohessa, joka mahdollisti tiiviin yhteistyön yhteistyökumppanin kanssa.

Lapsille ja läheisille suunniteltu palautteenkeruu tapa oli mielestäni erityisen onnistunut ja kohderyhmälle sopiva. Työntekijöiltä sain kuitenkin ajateltua niukempaa palautetta suullisesti.

Läheispäivä oli onnistunut ja kokemuksena yhteistyökumppanille sekä minulle positiivinen. Kehittämistyön myötä yhteistyökumppani sai uusia toimivia käytänteitä ja hyviä kokemuksia lisäämään yhteistyötä läheisten kanssa. Läheispäivän palauteseinän käyminen läpi sai osan työntekijöistä suunnittelemaan jo jatkossa yhteistyötä tukevaa toimintaa. Myös lapset olivat innokkaina ideoimassa jo tulevia läheispäiviä. Mietittämään jäi kuitenkin se, ymmärsivätkö kaikki työntekijät opinnäytetyön varsinaista tarkoitusta.

Suunnitelmani oli esitellä valmis läheispäivämalli lastensuojelulaitosten vastaavien ohjaajien palaverissa, jotta mahdollisimman moni lastensuojelulaitos saisi mahdollisesti ideoita oman laitoksen ja lasten läheisten välisen yhteistyön kehittämiseen. Henkilökuntamuutosten vuoksi palavereita ei kuitenkaan päästy järjestämään. Läheispäivä esiteltiin yhteistyökumppanille ja muisteltiin vielä onnistunutta päivää sekä kerrattiin yhteistyön merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle.

8 POHDINTA

Sijoitettujen lasten läheisten ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välinen yhteistyö ei tule olla pelkästään näennäistä ja muodollista, vaan konkreettista yhdessä tekemistä ja työskentelemistä lapsen parhaaksi. Lastensuojelulain edellyttämä yhteistyö edesauttaa lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä tukee perheen jälleenyhdistämisen tavoitetta. Lastensuojelun uudistaminen on lähtenyt koko perhettä osallistavaan suuntaan LAPE-muutosohjelman myötä. Suurimmaksi osaksi kehittäminen on kuitenkin kohdentunut ennalta ehkäisevään työhön, lastensuojelun avohuollon työskentelyyn ja perhehoitoon. Tämä on mielestäni hyvin tärkeää, mutta valitettavaa on, että laitoshoidossa koko perheen kanssa työskentely jää vähäiselle hektisen arjen ja rajallisten resurssien myötä. On pidettävä mielessä, että myös laitoshoidossa työskentelevät tarvitsevat koulutusta lapsen läheissuhteiden merkityksen ymmärtämiseen ja yhteneväisten työkäytäntöjen omaksumiseen. Ammattilaisten tulisi työskennellä niin, ettei lapsen vanhempia tai muita läheisiä nähtäisi ongelmana vaan osana lapsen perhesysteemiä. Koko perheen hyvinvointia edistää, jos suhteet saadaan toimimaan. Yhteistyö ei kuitenkaan voi

rakentua ilman aikaa, kiinnostusta ja työskentelyyn sitoutumista. Parhaassa tapauksessa jaettu vanhemmuus on molemminpuolista luottamusta, avointa ja läpinäkyvää vuorovaikutusta sekä tiedon ja kokemusten jakamista.

Läheispäivä mahdollisti läheisten ja työntekijöiden aidon kohtaamisen ja loi tilaisuuden tutustua ilman virallisten asioiden hoitoa. Vilpitön ja aito kohtaaminen on edellytys molemminpuolisen luottamuksen rakentumiselle. Aidolla kohtaamisella oli suuri merkitys myös lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. Niin kuin jo aikaisemmin on mainittu, lapsi kokee syyllisyyttä kiintyessään lastensuojelulaitoksen työntekijöihin. Läheispäivän myötä lapsen elämän tärkeimmät ihmiset toimivat yhteistyössä lapsen parhaaksi. Konkreettisen yhteistyön tekemisen kautta lapsi kokee olevan hyväksyttävää kiintyä sijaishuoltopaikan aikuisiin. Läheispäivän myötä vanhemmilla ja läheisillä oli mahdollisuus tutustua lapsen asuinympäristöön, missä he eivät välttämättä olleet ennen käyneet. Ensimmäinen askel lapsen uuteen asuinympäristöön madalsi yhteistyön tekemisen kynnyksiä. Parhaassa tapauksessa myös työntekijät saivat uusia näkökulmia lapsen kanssa työskentelyyn vanhempien ja läheisten avulla. Toiminnallisten päivien avulla työntekijöillä on ainutkertainen mahdollisuus havainnoida, miten lapsi käyttäytyy muiden tärkeiden ihmisten seurassa.

Läheispäivässä kaikki vanhemmuuden roolit olivat nähtävissä. Vanhempi pääsi antamaan hellyyttä ja huomiota lapselle toiminnallisissa pisteissä onnistuessa ja vastoin käymisten kohdatessa ottamaan vastaan lapsen tunnereaktioita. Toiminnallisissa pisteissä vanhempi pääsi ohjeistamaan lasta ja huolehtimaan lapsen turvallisesta toimimisesta.

Olen erityisen tyytyväinen omaan panokseeni sekä myös yhteistyökumppanin sujuvaan ja vastavuoroiseen yhteistyöhön. Kokemus läheispäivän organisoinnista, suunnittelusta ja toteuttamisesta vahvistivat omaa ammatillista osaamistani muun muassa projektiluonteisessa työssä. Opinnäytetyön teoreettiseen materiaaliin tutustuminen ja viitekehysten kirjoittaminen syvensi ammattitaitoani lastensuojelun sijaishuollosta sekä läheisten ihmisten merkityksestä työskentelylle. Uskon, että tulevaisuuden työksäni osaan ottaa lapsen moninaiset läheissuhteet paremmin huomioon sekä osallistaa koko perheen työskentelemään lapsen parhaaksi. Opin myös, että onnistuneen päivän

perusta on huolellinen suunnittelutyö sekä toimiva yhteistyö yhteistyökumppanin kanssa.

Lapsen osallisuus on ollut ajankohtainen aihe lastensuojelun kentällä jo pidemmän aikaa. Osallisuus on tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja tuomaan mielipiteensä esille. Jatkoehdotukseni onkin yhteistyötä kehitettäessä ja läheispäivää suunniteltaessa ottaa myös lapset mukaan ideoimaan jatkossa toteutettavaa toimintaa. Läheispäivän suunnittelu yhdessä lasten kanssa lisää ja vahvistaisi arjen osallisuutta.

LÄHTEET

Goossens, W. 2014. Parent-oriented professionals. Julkaisematon lähde.

Goossens, W. 2015. The parent oriented organization. Julkaisematon lähde.

Kanth, J. 2016. ”Mitä ne siellä laitoksessa hääraävät?” Kyselytutkimus sijoitetun lapsen perheen kanssa työskentelystä lastensuojelulaitoksessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Pori. Viitattu 6.5.2019. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100313/GRADU-1481637912.pdf?sequence=1>

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle!: Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kiiskinen, P. 2013. Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry Helsinki: Hanemedia.

Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet: Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kuoppala, T., Forsell, M. & Säkkinen, S. 2019. Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti 23/2019. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 4.6.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lahtinen, P. & Särkiö, H. 2016. Lapsen läheissuhteiden vahvistaminen lastensuojelussa: Opas esimiehille ja työntekijöille. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 muutoksineen.

Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospalvelun mallinnus. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 24.6.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88paperi_2017_23_netin%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ojala, U. 2014. En olekaan yksin. Lapsen maailma. Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu. Viitattu 20.5.2019. <https://lapsenmaailma.fi/teemat/lastensuojelu/en-olekaan-yksin/>

Paaso, S-A. & Särkiö, H. 2019. Lapsen kokema turvallisuuden tunne lastensuojelun perhehoidossa. Perheterapia 1/19, 34-43.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26, 2011. Viitattu 16.5.2019. http://www.socca.fi/files/1404/Vastuun_paikka!_Vanhempien_tukeminen_lapsen_huostaanotossa.pdf

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku. Viitattu 5.6.2019. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Helsinki: Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. Viitattu 14.5.2019. <https://stm.fi/ukk-sosiaalihuoltolaki>

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 14.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissuunnitelmaan, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Vanhanen, S. 2014. Kuka auttaisi meidän perhettä? Sijoitetun lapsen ja hänen perheensä tukeminen ja jälleenyhdistäminen – kehittämishankkeen raportti. SOS-Lapsikylä ry. Viitattu 22.5.2019. <https://docplayer.fi/420741-Sonja-vanhanen-kuka-auttaisi-meidan-perhetta.html>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto; Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä.

LIITE 1

HYVÄT VANHEMMAT JA LÄHEISET,
**TERVETULOAA
VIETTÄMÄÄN**

KESÄPÄIVÄÄ

perjantaina 28.6.2019 klo 17

Tule viettämään kanssamme mukavaa kesäiltapäivää hauskan tekemisen,
hyvän ruuan ja rennon yhdessä olemisen merkeissä.

Päivän ohjelman on suunnitellut opinnäytetyönään sosionomiopiskelija
Netta Mäkkylä yhdessä [REDACTED] työntekijöiden kanssa.

Ilmoitathan tulostasi 14.6.2019 mennessä.

Aurinkoisin terveisin,

Netta Mäkkylä, [REDACTED] työntekijät ja lapset

LIITE 2

Läheispäivän aikataulu ja sisältö

Klo 17.00-17.30 kokoonnutaan takapihalle ja toivotetaan kaikki tervetulleiksi. Kerrotaan lyhyesti päivän sisällöstä.

- Kerron itsestäni ja että toteutan päivän opinnäytetyönäni yhdessä lastensuojelulaitoksen ohjaajien kanssa. Ohjaajat esittäytyvät.
- Lapset esittelevät omat läheisensä.
- Käydään päivän sisältö, aikataulu ja toiminnalliset pisteet läpi.
- Kerrotaan palauteseinästä.

Klo 17.30-18.45 toiminnallisten pisteiden kiertämistä ja vapaamuotoista oleskelua.

- Jokaisessa pisteessä yksi ohjaaja neuvomassa ja kertomassa ohjeita.

Klo 18.45-19.15 kokoonnutaan yhteiseen rentoutushetkeen ja päivän lopetukseen takapihalle.

- Lapset asettuvat mukavaan asentoon, istuen tai maaten. Läheiset sivelevät lasta höyhenen avulla rentoutusmusiikin soidessa taustalla.
- Kerrotaan, että rentoutushetken jälkeen päivä loppuu grilliherkkujen syömiseen. Kiitetään päivästä ja muistutetaan palauteseinästä.

Klo 19.15-20.00 läheispäivän päätös yhteiseen grillailuhetkeen.

LIITE 3

Toimintapisteet

Toimintapisteet kierretään oman läheisen/läheisten kanssa. Lisäksi vapaata oleilua ja pihapelejä.

Kuvasuunnistus (yksi ryhmä kerrallaan)

- Materiaali ja välineet: kuvasuunnistuskartta, 1-5 kysymyslaput, kysymyspaperi, vastauspaperit ja kynät.

- Yksi ohjaajista toimii lähettäjänä sekä vastaanottajana. Hän antaa ryhmälle kuvasuunnistuskartan sekä paperin ja kynän. Kuvakartan avulla ryhmä suunnistaa järjestyksessä pisteeltä pisteelle. Kuvia on yhteensä viisi. Jokaisessa pisteessä on kysymys, johon ryhmä vastaa erilliselle paperille. Viimeisen eli viidennen kuvan jälkeen ryhmä palaa lähtöpaikalle, jossa kysymykset tarkistetaan.
- Toiminnan tavoitteena ryhmän yhteistyön lisääminen sekä kommunikoinnin vahvistaminen.

Taikamatto (yksi ryhmä kerrallaan)

- Materiaali ja välineet: erikokoisia mattoja.

- Ryhmää pyydetään astumaan matolle. Ryhmän tulee kääntää matto toisin päin ilman, että kukaan astuu matolta pois. Ryhmä voi aloittaa isoimmasta matosta ja jos se tuntuu helpolta, voi siirtyä kokeilemaan, saako ryhmä pienemmän maton käännettyä. Jos tehtävä tuntuu hankalalta, voidaan se suorittaa myös niin, että puolet ryhmästä on maton päällä ja toinen puoli ryhmästä yrittää keksiä ratkaisua ja neuvoa maton päällä olevaa ryhmää suorittamaan tehtävän. Kun tehtävä on suoritettu, osat vaihtuvat.
- *Viitetarina:*
”Matto lentää korkealla taivaalla. Yllättäen matto alkaa käyttäytyä oudosti. Ryhmä huomaa, että matto on väärin päin. Jotta laskeutuminen olisi turvallista, matto pitää kääntää oikein päin. Koska matto lentää korkealla, sen päältä ei voi astua pois.”
- Matto kääntyy helpoiten, kun sen kääntäminen aloitetaan kulmasta. Mikäli ryhmä ei oivalla tätä, ohjaaja voi kertoa sen ryhmälle.

- Toiminnan tavoitteena on ryhmän yhteistyön, kommunikoinnin sekä ongelmanratkaisutaidon lisääminen. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen, 2011, 62.)

Askartelupiste (kaksi askartelupistettä/kaksi ryhmää mahtuu kerrallaan)

- Materiaali ja välineet: malli, alusta, mustia kartonkeja, maalarinteippiä, perusvoidetta, siveltimiä, talkkia, hiuslakkaa.

- Kiinnitetään paperi teipillä pöytään alustan päälle niin, että teipistä jää paperiin ”kehukset”. Toinen sivelee toisen käteen ohuen kerroksen vartalovoidetta. Sivelyssä voi käyttää halutessaan apuna sivellintä. Käsi painetaan paperiin ja ripotellaan talkkia kädenjäljen päälle. Ylimääräinen talkki puhalletaan pois ja suihkutetaan päälle muutama kerros hiuslakkaa. Tarkoituksena on, että koko ryhmän kädenjäljet ovat samassa paperissa. Taideteoksesta jää muisto lapselle.
- Toiminnan tavoitteena on kosketuksen tunteminen, luovuus sekä yhteisen taideteoksen tekeminen.

Kosketusrentoutusharjoitus (kaikki samaan aikaan loppuksi)

- Materiaali ja välineet: vilttejä, höyheniä ja kaiutin.

- Lapset asettuvat vilttien päälle päinmakuulle rauhalliselle paikalle. Läheiset silittelevät höyhenen avulla lasta rauhallisen musiikin soidessa taustalla.
- Toiminnan tavoitteena kosketuksen avulla rentoutuminen ja turvallisuuden tunteen kehittyminen.

Palautekartonki (illan aikana muistutetaan läheisiä ja lapsia kirjoittamaan palautetta läheispäivästä)

- Lapset ja läheiset kirjoittavat illan aikana palautetta post it -lapuille, jotka liimataan kartonkiin. Kartonkiin voi liimata myös valmiiksi leikattuja hymiöitä.
- Tarkoituksena saada palautetta läheispäivästä sekä kehitysehdotuksia seuraavia kertoja varten.